

УДК 336:624

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

П. А. Фісуненко, д. е. н., доц., проф.

каф. девелопменту нерухомості, обліку та маркетингу

fisunenko.pavlo@pdaba.edu.ua

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Постановка проблеми. Широкомасштабна військова агресія російської федерації проти України спричинила масштабні руйнування національної економіки та майна громадян. Сума збитків зростає щодня, і остаточний підрахунок буде проведено після нашої перемоги. Зрозуміло, що ця сума має включати пряму і не пряму шкоду, і її розрахунок може розтягнутися на десятиліття. Але вже зараз є оцінки експертів, і, орієнтуючись на них, треба розглянути основні джерела фінансування повоєнного відновлення України та розробляти відповідний інституційний механізм, враховуючи інтереси і вимоги сторін, які будуть вкладати кошти.

Мета дослідження. Розглянути існуючі оцінки сум на відбудову та повоєнне відновлення України та систематизувати джерела фінансування такої відбудови.

Результати дослідження. Розрахунком та оцінюванням збитків від займаються багато організацій та експертів, як вітчизняних, так і закордонних. Результати цього транслуються як і через висловлювання представників влади, так і через міжнародні платформи і відповідні звіти. Враховуючи, що говорити про джерела фінансування повоєнного відновлення України треба розуміючи масштаби цього процесу, спочатку розглянемо основні думки експертів та організацій щодо суми збитків від війни.

За даними Світового банку, оприлюдненими у Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment [1], з урахуванням оцінок Уряду України, Європейської комісії та Організації Об'єднаних Націй, необхідна сума на відбудову та відновлення України за рік повномасштабної війни (без урахування втрат інфраструктури, житла та бізнесу на окупованих територіях), складає 411 млрд дол. США. Для розуміння масштабів, зазначено, що ця сума в 2,6 рази перевищує ВВП України у 2022 році.

Ця оцінка включає підрахунок збитків у двадцяти різних сферах: від прямої матеріальної шкоди до необхідного стимулювання приватного сектору для відбудови. Також зазначається орієнтовний термін – 10 років, і основні джерела – державне і приватне фінансування. Враховуючи тривалий термін, необхідна сума на відбудову та відновлення України включає прогнозовану інфляцію, стан ринку, різке зростання цін у регіонах масового будівництва, зростання страхових виплат та необхідність відбудови на основі нових, менш енергоємних, більш стійких, інклюзивних та сучасних проектів.

Завдана пряма шкода російської федерації внаслідок руйнувань будівель та інфраструктури оцінюється у 135 млрд дол. США, а найбільш постраждали сектори національної економіки наступні (рис. 1).

Значно більшою є оцінка сум на потреби відновлення секторів національної економіки України (рис. 2), оскільки вона включає не лише прямі збитки, але й витрати на охорону здоров'я, розмінування, соціальне забезпечення певних категорій населення.

Інша інституція – Управління екологічного контролю та методології Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, наразі підрахувало збитки за чотирма напрямками – це земля, ґрунти, атмосферне повітря, водні ресурси. Підрахована сума вже зараз включає 2 трильйони гривень збитків, а взагалі, за прогнозом цього Міністерства, сума збитків складає близько 10 трильйонів гривень [2].

Тобто, питання розрахунку суми збитків та потреб на відновлення національної економіки України відкрите, і остаточну суму втрат ми отримаємо після припинення агресії і нашої перемоги, а сам розрахунок може розтягнутися на роки і включати як прямі збитки, так і не прямі, наявні та приховані.

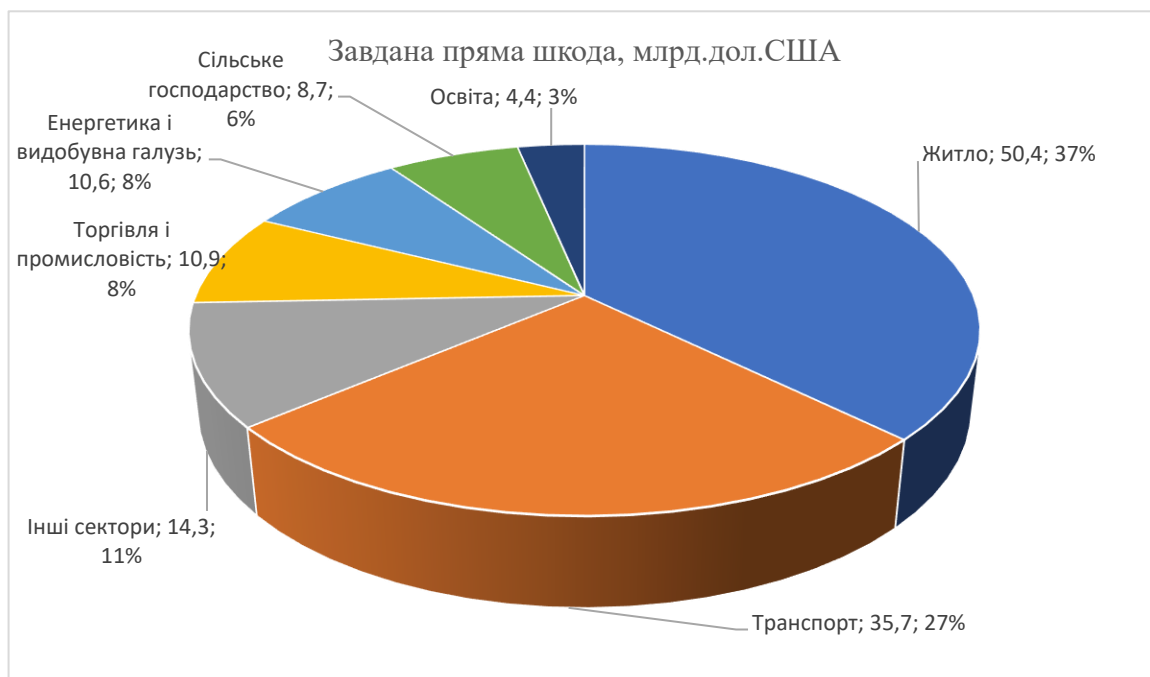

Рис. 1. Сума прямої шкоди від російської агресії, за період 24.02.2022-24.02.2023 (за даними Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment [1])

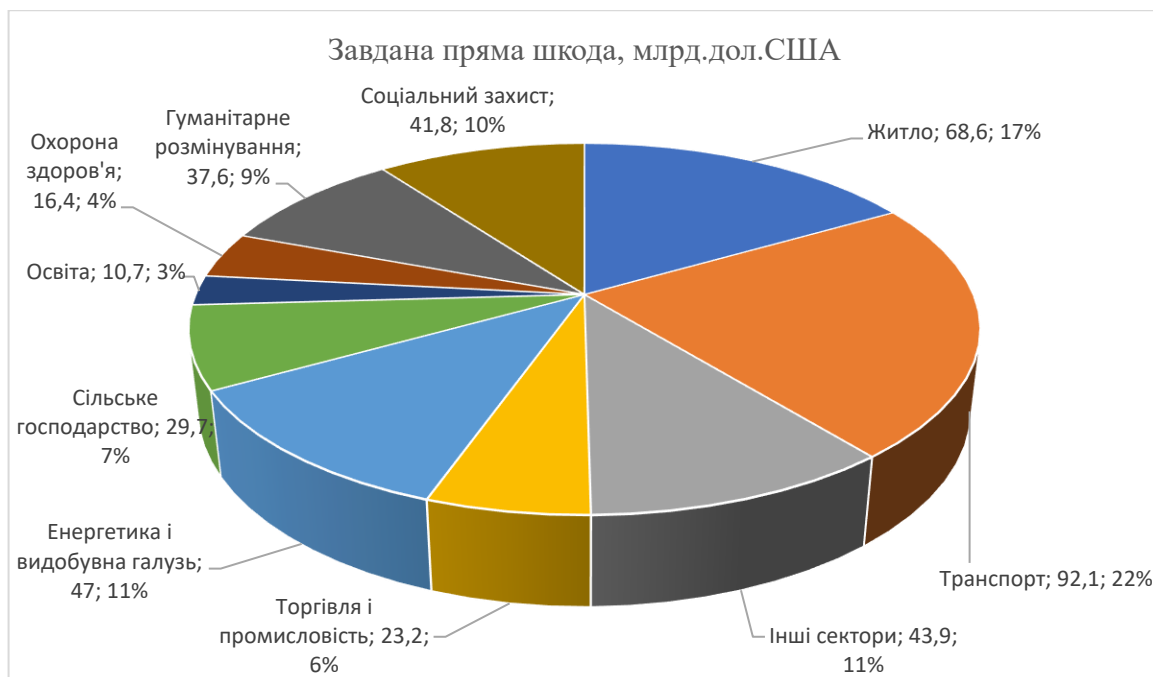

Рис. 2. Суми на потреби відновлення секторів національної економіки України (за даними Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment [1])

В будь якому випадку, треба буде працювати і над компенсацією збитків від країни-агресора, і над пошуком джерел фінансування повоєнного відновлення. Надалі розглянемо основні підходи щодо залучення ресурсів для цього процесу, які сформувався на даний час.

Так, прем'єр-міністр України Денис Шмигаль на Конференції з відновлення України, що відбувалася на полях Всесвітнього економічного форуму 4–5 липня 2022 року зазначив, що «Основне відшкодування збитків має відбуватися коштом агресора. Для притягнення росії до відповідальності за злочини важливо напрацювати відповідні механізми міжнародного права. Розраховуємо, що разом з партнерами чітко зафіксуємо положення про те, завдяки яким ресурсам має відбуватися довгострокове відновлення». А основні джерела для фінансування відновлення наступні: 1) конфісковані російські кошти в Україні та світі; 2) гроші міжнародних партнерів, в тому числі міжнародних фінансових організацій; 3) кошти з Державного бюджету України; 4) гроші донорів та приватного сектору [3].

Важливими питаннями, які постають перед владою, підприємцями, науковцями та громадським сектором, це питання пріоритетів майбутньої відбудови, формуванням відповідної інфраструктури та пошук джерел фінансування. Ці питання активно розглядаються з міжнародними партнерами, і наразі є бачення плану «Швидкого відновлення» («Fast Recovery Plan»), пов'язаний насамперед із задоволенням потреб населення (відновлення житла; відбудова критичної інфраструктури (електро-, тепло-, водопостачання, мобільний зв'язок тощо); гуманітарна сфера (школи, лікарні, дитсадки); транспортна інфраструктура (дороги, мости) [4].

Водночас, як зазначають фахівці, «не варто очікувати, що розвинені країни будуть виділяти кошти для фінансування повоєнної відбудови тільки

тому, що Україна має в них потребу» [5]. Треба бути реалістами, і розуміти, що, по-перше, ресурси обмежені, по-друге, потрібно створення дієвого механізму залучення конфіскованих коштів, по-третє, потребує постійного контролю і вдосконалення система використання коштів на відновлення. Тому, доречно і зрозуміло, що в діалогах з партнерами «питання фінансування відбудови нерозривно пов'язується з її інституційним забезпеченням, включно зі створенням механізму фінансування. Йдеться про узгодження між Україною та її партнерами та формальне закріплення (інституціоналізацію) правил повоєнної відбудови. Важливим наслідком інституціоналізації буде створення організаційної структури – окремої інституції чи складнішого утворення – для об'єднання зусиль та врівноваження інтересів усіх зацікавлених сторін. Функціонально така структура повинна покривати усі важливі аспекти управління повоєнною відбудовою, в тому числі залучення коштів для її фінансування. За наявності інституції афілійованої, щонайменше, з ЄС і Україною та уповноваженої ними здійснювати управління відбудовою, питання залучення коштів перейде в практичну площину (іншими словами, буде кому конкретно від імені України та її партнерів говорити з потенційними донорами й водночас потенційним донорам буде з ким говорити на тему фінансування відбудови)» [5].

Висновки. Складний і багатогранний процес підрахунку збитків від російської агресії, не менш складніший процес пошуку і залучення фінансування для повоєнної відбудови України, на думку фахівців, має включати наступні складові:

1. Розробка методологічного забезпечення підрахунку збитків і потреб для відновлення.
2. Підрахунок і створення реєстру збитків і потреб для відновлення на основі розробленої методології.
3. Формування «інституційного каркасу відбудови (умовно – Фонд відновлення) України», який би оперував зазначеним реєстром, узгоджував необхідні суми, залучав їх з відповідних джерел, контролював їх використання і звітував за конкретними проектами.

Враховуючи реалії, всі ці складові мають включати обов'язкове обговорення з країнами-потенційними донорами. І це – не нагляд, а допомога нашій країні у відбудові і в побудові громадянського суспільства з нульовою толерантністю до корупції і з відповідальністю за своє майбутнє.

Перелік використаних джерел

1. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment. PRESS RELEASE NO: 2023/ECA/82. World Bank Group : веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/03/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment> (дата звернення: 28.03.2023).

2. Збитки надрам України через війну вже сягають 10 трильйонів гривень. Міндовкілля. *Цензор. Нет* : веб-сайт. URL: <https://censor.net/ua/n3408660> (дата звернення: 28.03.2023).

3. Швейцарський Давос і українська відбудова : час для конкретних рішень. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3656297-svejcarskij-davos-i-ukrainska-vidbudova-cas-dla-konkretnih-risen.html> (дата звернення: 28.03.2023).

4. Де Україна візьме гроші на повоєнну відбудову і на що їх витратить. *Ліга.Фінанси* : веб-сайт. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/article/gde-ukraina-vozmet-dengi-na-poslevoennoe-vosstanovlenie-i-na-cto-ih-potratit> (дата звернення: 28.03.2023).

5. Кошти для післявоєнної відбудови: ілюзія грошового дощу. *Вокс Україна* : веб-сайт. URL: <https://voxukraine.org/koshty-dlya-pislyavoyennoyi-vidbudovy-ilyuziya-groshovogo-doshhu/> (дата звернення: 28.03.2023).